

Rapport

efter kvalitetsgranskning av
Rätten till utbildning i Luleå kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Luleå kommun

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Referenslista

Inledning

Skolinspektionen genomför under läsåret 2012–2013 en kvalitetsgranskning av *Rätten till utbildning - Grundskolans arbete för att främja närvaro och motverka frånvaro så att elever fullgör sin utbildning*. Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9. Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Granskningen i Luleå kommun ingår i detta projekt. Kvalitetsgranskningen av rätten till utbildning omfattar cirka 20 skolor och huvudmän.

Björkskataskolan besöktes den 27 och 28 november. Ansvariga inspektörer har varit utredarna Emma Steen och Karin Nilsson. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor och huvudmän som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor och huvudmän. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Luleå kommun

Barn- och utbildningsnämnden i Luleå kommun är ansvariga för förskola, grund- och gymnasieskola, särskola samt kulturskola och miljöskola. I Luleå kommun finns tio skolor med årskurs 7–9, varav åtta är kommunala och två är intraprenader (kommunala) samt därutöver två fristående enheter. Varje skola är en skolenhet och under ledning av en rektor. Björkskataskolan ingår i Skolinspektionens kvalitetsgranskning, Rätten till utbildning.

Luleå kommun är mitt i en process där en organisationsförändring håller på att genomföras "Organisation – Målbild 2015". Detta innebär att både den lokala elevhälsan och den centrala elevhälsan kommer att förändras. Idag finns det en samlad elevhälsa som är tillgänglig för förskolan och grundskolan. Den centrala elevhälsan består av skolsköterskor, skolläkare, tal- syn- och hörselpedagoger, specialpedagoger, och psykologer.

Luleå kommun ingick år 2010 i Skolinspektionens riktade tillsyn gällande skolpliktsbevakning och brister identifierades då som behövde åtgärdas. Luleå kommun saknade kunskap om den totala frånvarosituationen i kommunens skolor och därmed underlag för att se till att skolpliktiga elever i dess grund- och särskola fullgjorde sin skolgång. Luleå kommun inkom därefter med en redovisning av de åtgärder som kommunen vidtagit för att komma tillrätta med bristen och Skolinspektionen bedömde att de hade vidtagit åtgärder som svarade upp mot de påtalade bristerna i verksamheten. Skolinspektionen avslutade därmed tillsynen i september år 2011.

Resultat

Att främja närvaro

*Skollagen*¹ anger att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. För eleverna ska det finnas personal inom elevhälsan som arbetar förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot målen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*² innebär främjande insatser att skolan arbetar övergripande och förebyggande för att öka elevernas närvaro och minimera frånvaro i utbildningen. *Forskning och beprövad erfarenhet*³ pekar på att elevernas arbetsmiljö har betydelse för att motverka att frånvaro uppstår. För barn och ungdomar som lever i utsatta situationer är skolans arbete för att främja närvaro av stor betydelse.

¹ Skollag (2010:800)

² Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

³ Se referenslista

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens stöd till skolorna i det främjande arbetet. Granskningen omfattar även förekomsten av samarbete mellan myndigheter och verksamheter gällande det främjande arbetet.

Huvudmannens främjande och förebyggande arbete

I intervju med representanter för huvudmannen uppger de att den främsta åtgärden för att främja närvaron är att se till att eleverna har en bra och trygg skolmiljö. De är mycket hoppfulla inför den nya organisation av den centrala elevhälsan som helt kommer att träda i kraft år 2014. Den uppges komma att påverka skolorna på ett mycket positivt sätt, då bland annat kuratorerna kan möta eleverna i ett tidigt skede på skolan.

I samband med att organisationsförändringen håller på att genomföras i Luleå kommun har elevhälsan förstärkts med fler kuratorer, och även skolhandläggare ska anställas inom kort på respektive skola. Huvudmannen är optimistisk och tror att den nya elevhälsans organisation kommer att leda till ett bättre helhetsperspektiv och att alla tillsammans tidigt ska upptäcka de elever som är i skolan men som inte deltar på lektionerna.

Kommunen har tydliga rutiner för hur ogiltig frånvaro ska rapporteras på skolan och vidare genom anmälan till huvudmannen. I de dokument som Skolinspektionen tagit del av och enligt intervjuerna arbetar olika myndigheter med att ta fram ett dokument som ska underlätta enhetligheten för rapporteringen av elevers frånvaro. Luleå kommun har idag inga skriftliga rutiner för arbetet med att främja närvaron.

Huvudmannens representanter beskriver vidare att frånvaron inte är ett övergripande problem på kommunnivå utan att det ligger mer på rektors ansvar. Det förekommer dock inte något systematiskt arbete för att stödja rektor i det främjande och förebyggande arbetet gällande närvaro och motverka frånvaro.

När det gäller samverkan mellan olika myndigheter arbetar Luleå kommun med ett antal olika projekt. På uppdrag av Trygghets- och folkhälsorådet sker samverkan kring ungdom i riskzonen (SKUR) där barn- och utbildningsförvaltningen, socialförvaltningen, fritidsförvaltningen, polisen och räddningstjänsten samarbetar för att få ökad trygghet, minska brottsligheten samt minska användningen och förekomsten av droger.

Barn- och utbildningsnämnden (BUN) har tagit beslut som skall säkerställa ett systematiskt och långsiktigt arbete för inkludering för att uppnå en skola för alla. Där läggs särskilt fokus på elever i behov av särskilt stöd, elever som lätt når kunskapskraven eller har andra särskilda talanger, samt elever med annan språkbakgrund.

I samverkan med Socialförvaltningen utvecklas arbetet med tidiga insatser, där föräldrastöd är en central del. Luleå kommun arbetar även med gemensamma riktlinjer för samverkan kring barn och unga med sammansatta behov, tillsammans med kommunerna i Norrbotten och Norrbottens läns landsting, kallat Norrbus.

Skolinspektionens bedömning

Luleå kommun har flertalet samverkansprojekt med andra kommunala aktörer och myndigheter. Huvudmannen har en riktlinje där rutiner gällande frånvaro framgår. Skolinspektionen finner dock att Luleå kommun inte har några skriftliga rutiner för arbetet med att främja närvaro och motverka frånvaro.

Enligt Skolverkets allmänna råd⁴ bör dock huvudmannen ge stöd till rektor i arbete med att främja närvaron på skolenheten. Huvudmannens stöd till rektorerna i det främjande arbetet behöver i högre grad utgå från varje skolas förutsättningar och behov. Huvudmannen bör även enligt de allmänna råden ha en samlad bild av elevernas frånvaro i kommunen. Luleå kommun måste därför arbeta för att få en tydligare helhetsbild av hur frånvarosituationen ser ut på skolorna i kommunen.

Att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro

*Skollagen*⁵ anger att kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen ansvarar ytterst för att orsaken till elevens frånvaro utreds samt att åtgärder sätts in. Enligt *Skolverkets allmänna råd*⁶ bör huvudmannen ha en samlad bild av elevernas frånvaro. *Forskning och beprövad erfarenhet*⁷ pekar på att en elevs frånvaro kan bero på faktorer som är kopplade såväl till skolan som utanför skolan. För att kunna utreda och hitta fungerande lösningar för elever med hög frånvaro och komplex problematik måste det finnas en organisation för samverkan mellan skola, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens ansvar för att ändamålsenliga åtgärder vidtas för elever med hög frånvaro samt att resultatet av insatta åtgärder följs upp. Vidare granskas hur huvudmannen bistår skolorna i komplicerade elevärenden och om det finns ett fungerande samarbete mellan myndigheter och verksamheter.

⁴ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁵ Skollag (2010:800)

⁶ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁷ Se referenslista

Huvudmannens utredande och åtgärdande arbete

Den rutin som finns gällande anmälان till huvudman framgår av den framtagna riktlinjen gällande skolpliktsbevakning. Huvudmannen uppger dock att det endast är i ett icke hanterbart slutligt skede som anmälan skall göras till huvudmannen, då rektor och elevhälsan tillsammans med andra aktörer har prövat allt för att få den frånvarande eleven tillbaka till skolan. Därefter görs anmälan via en blankett till huvudmannen. Någon uppföljning av huvudmannens eller rektors definition av hög frånvaro har inte gjorts. Vid tiden för granskningen var endast en elev med hög frånvaro anmäld till huvudmannen.

Huvudmannen bistår rektor med stöd i komplicerade elevärenden genom den centrala elevhälsans professioner och att fler kuratorer nyligen anställts. Luleå kommun redovisar dock ingen uppföljning och utvärdering av insatta åtgärder för att de elever med hög frånvaro som anmälts till huvudmannen ska nå målen för utbildningen och återgå till skolan.

Hur situationen ser ut för de elever som lyfts till huvudmannen har inte framgått vid intervjuerna med representanter för huvudmannen. Dock framkom det att anmälan om elever med hög frånvaro i ett av fallen har rapporterats in för sent till huvudmannen, då vårdnadshavare och eleven redan valt att lämna skolan och flyttat från Luleå kommun.

Någon utvärdering av myndigheternas samarbete har inte skett inom kommunen. När det gäller de elever som är helt frånvarande från skolan har huvudmannen uppgett att det i kommunen finns långtidsfrånvarande elever men att det minskat det senaste året från 15 elever till fem elever. Någon analys av varför de blivit färre har inte gjorts. En förklaring som nämns i huvudmannaintervjun är att rektorerna har gjort ett bra jobb och att insatser till berörd skola har satts in med rätt profession och rätt kompetens. En annan förklaring från skolan sida kan dock vara att de frånvarande eleverna gått ut skolan och inte längre syns i statistiken.

Samverkan sker med socialtjänsten, barn- och ungdomspsykiatri samt med polisen. Enligt huvudmannen fungerar dock inte samarbetet med socialtjänsten och med barn- och ungdomspsykiatri. Det upplevs som ett stort utvecklings- och förbättringsområde. Enligt huvudmannen finns det en förhoppning och en ambition att samarbetet ska bli bättre från båda sidor. Samarbetet med polisen uppges dock fungera mycket bra.

Vidare uppger de att de har regelbundna samtal med kommunens rektorer för att följa upp i vilken mån eleverna får sin utbildning tillgodosedd.

Skolinspektionens bedömning

Luleå kommun bör förbättra uppföljningen av arbetet med att följa upp, analysera och åtgärda frånvaro för de elever med hög frånvaro som anmälts till huvudmannen. Detta gäller både för eleven som går i kommunens egna skolor och hos annan huvudman.

Luleå kommun bör vidare utvärdera samarbetet med övriga myndigheter och utreda förutsättningar för ett mer fungerande samarbete med socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatrien.

Att följa upp kvaliteten i arbetet med att främja närvaro och åtgärda frånvaro

*Skollagen*⁸ anger att huvudmannen systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen med inriktningen mot de mål som finns för utbildningen. Vidare ska huvudmannen vidta nödvändiga åtgärder om det finns brister i verksamheten. Hemkommunen ska även se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola får utbildning. Enligt *Skolverkets allmänna råd*⁹ bör analyser av skolornas arbete med frånvaro utgöra underlag för huvudmannens kvalitetsarbete. *Forskning och beprövad erfarenhet*¹⁰ pekar på att ett systematiskt arbete med insamling av frånvarostatistik, analys och åtgärder för tidig upptäckt av elevers frånvaro har betydelse för att öka närvaron. Vidare visar forskning och beprövad erfarenhet på vikten av samverkan mellan aktörer på kommunal central nivå samt mellan myndigheter och verksamheter.

Inom bedömningsområdet granskas huvudmannens kvalitetsarbete med fokus på att främja närvaro och åtgärda frånvaro. Granskningen omfattar huvudmannens uppföljning av skolornas frånvaro, analyser och utvecklingsbehov.

Inom bedömningsområdet granskas hemkommunens ansvar för att elever i fristående skolor deltar i undervisningen och att det för dessa elever finns en organisation för samverkan med andra myndigheter och verksamheter.

Kommunens/Huvudmannens kvalitetsarbete

Huvudmannen gör inte systematiska uppföljningar gällande elevers frånvaro i kommunens skolor.

År 2011 beslutades de rutiner gällande skolpliktsbevakning som nu genomgått en översyn och som inom kort uppges ska vara klar. Huvudmannen uppger att

⁸ Skollag (2010:800)

⁹ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

¹⁰ Se referenslista

den nya organisationen och kommunens dagliga registrering av elevernas frånvaro i det nya datarapporteringsystemet, kommer att innebära att de även kan få en överblick och kontinuerligt få kunskap om hur den totala frånvarosituationen i skolorna ser ut. Dessutom kan de överblicka att kommunen ser till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola får utbildning.

Huvudmannen är förhoppningsfull om att det kommer att bli ett bra verktyg för att ha skapa en bättre överblick på hur frånvaron ser ut i kommunen.

Luleå kommun har inga fastställa mål gällande att främja närvaron och motverka frånvaron och det finns inte heller några konkreta myndighetsövergripande mål på huvudmannanivå med inriktning mot frånvaro/närvaro. Skolorna i Luleå kommun har inte getts något uppdrag att i det systematiska kvalitetsarbetet beskriva på vilket sätt skolan ska följa upp närvaron på individ-, grupp- och organisationsnivå eller regelbundet rapportera till huvudmannen om frånvarosituationen på skolan. Kommun har dock gjort uppföljning på de olika samverkansprojekten. De har även gjort uppföljningar på den handlingsplan som kommunen har.

Luleå kommun saknar rutiner för att följa upp att kommunens elever som fullgör skolplikten i fristående skolor, deltar i undervisningen och att det för dessa elever finns en organisation för samverkan med andra myndigheter.

Skolinspektionens bedömning

Luleå kommun behöver kontinuerligt och systematiskt följa upp och utvärdera frånvarosituationen på skolorna i sitt kvalitetsarbete samt resultat och analys därav. Huvudmannen har i dagsläget ingen regelbunden uppföljning av skolornas frånvaro.

Luleå kommun har inget övergripande gemensamt mål för skolorna gällande frånvaro och saknar rutiner för att följa upp att kommunens elever som fullgör skolplikten i fristående skolor deltar i undervisningen.

Huvudmannen bör vidare utvärdera och analysera brister i sin egen verksamhet gällande elever med långvarig och hög frånvaro.

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Därtill kan granskningen bidra till att tydliggöra olika kvaliteter i arbetet med att elever ska fullfölja sin utbildning. För de huvudmän och skolor som granskas förväntas granskningen mer omedelbart leda till att:

- Huvudmannen uppmärksammas på det ansvar den har för att säkerställa alla elevers rätt till utbildning.
- Skolans arbete med att främja närvaro och åtgärda frånvaro förbättras.

Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9 och utgår från följande frågeställning:

Genomförs utredningar och vidtas tidiga åtgärder av sådan kvalitet att eleverna kan genomföra sin utbildning?

Fokus i granskningen är huvudmannens och skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete.

Metod och material

För att få en så god bild som möjligt av hur skolan arbetar med granskningens frågeställningar har intervjuer genomförts på såväl skol- som huvudmannanivå. Då projektets frågeställningar innebär att komplexa frågor ska besvaras har intervjuer valts som central informationskälla. Utöver intervjuer har granskningen utgått från dokument.

Intervjuer har genomförts med företrädare för kommunen, huvudmän för fristående skolor, rektorer, elevhälsopersonal, lärare och elever. Intervjuer med elever har huvudsakligen gett information om skolans främjande och förebyggande arbete. Övriga intervjuer har utöver dessa områden gett information om skolans utredande och åtgärdande arbete samt kvalitetsarbetet.

Inför granskningsbesöken har dokument samlats in från både skolor och huvudmän. Insamlade dokument, bl.a. åtgärdsprogram samt kommunens och skolornas redogörelser för arbetet med elever med hög frånvaro, har gett information till granskningen. Dokumenten har även utgjort underlag för fördjupande frågor vid intervjuerna.

Referenslista

Urval av centrala referenser

Fostvedt U, Nilsson Å och Pettersson A. (2011). *Gr Dropouts, kartläggningsrapport* http://grdropouts.se/sites/default/files/kartlaggningsrapport_DO.pdf

Jönsson, Annelis (1990). *Skolk – en forskningsresumé*. Skolöverstyrelsen. Metarapport nummer 1.

Skolinspektionen (2009). *Varannan i mål*. Rapport 2009:1.

Skolinspektionen (2011). *Skolpliktsbevakning 40–2010:268*.

Skollagen (2012:800). 2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, 3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen, 4 kap. Kvalitet och inflytande, 5 kap. Trygghet och studiero 7 kap. Skolplikt och rätt till utbildning.

Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*.

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*. Rapport 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv*. Rapport 341.

Statens offentliga utredningar 2010:64 (2010). *Se de tidiga tecknen – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola*. Delbetänkande av Utredningen om översyn av skolans arbete med utsatta barn.

Sveriges kommuner och landsting (2012). *Barnen i fokus. Exempel på förutsättningar för ett framgångsrikt stöd till barn och unga*.

Rapport

efter kvalitetsgranskning av
Rätten till utbildning i Björkskataskolan i
Luleå kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Björkskataskolan

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Referenslista

Inledning

Skolinspektionen genomför under läsåret 2012–2013 en kvalitetsgranskning av *Rätten till utbildning - Grundskolans arbete för att främja närvaro och motverka frånvaro så att elever fullgör sin utbildning*. Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9. Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Granskningen vid Björkskataskolan i Luleå Kommun ingår i detta projekt. Kvalitetsgranskningen av rätten till utbildning omfattar cirka 20 skolor och huvudmän.

Björkskataskolan besöktes den 27-28 november 2012. Ansvariga inspektörer har utredarna Karin Nilsson och Emma Steen varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor och huvudmän som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor och huvudmän. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Björkskataskolan

Björkskataskolan ligger i centrum av bostadsområdet Björkskatan, cirka fyra kilometer från centrala Luleå. I Björkskatans rektorsområde ingår skolenheterna Benzeliusskolan, Boskataskolan, Ormbergsskolan, Porsöskolan samt Norrskenets friskola.

Utbildningen vid Björkskataskolan omfattar grundskolans årskurser 7–9, och består av cirka 286 elever. Skolan leds av en rektor. Personalen är organiserad i tre arbetslag. Varje klass har två mentorer, beroende på klassens storlek. På skolan finns specialpedagoger i samtliga arbetslag.

Elevhälsan på skolan består av skolsköterska, kurator, specialpedagoger, studie- och yrkesvägledare. Skolläkaren finns att tillgå vid behov i kommunen. När det gäller psykolog- och talpedagogtjänst görs ansökan från det centrala stödteamet.

Luleå kommun har tillsammans med skolan och andra myndigheter utarbetat rutiner för skolpliktsbevakning, i form av en handlingsplan. Handlingsplanen visar frånvarorutiner och ansvarsfördelning samt riktlinjer tidsmässigt för involverade parter.

Av skolans redovisning av genomsnittlig frånvaro för de senaste två månaderna framgår att ett fåtal elever har haft en frånvaro om två till fyra timmar var vecka eller frånvaro över fyra timmar per vecka. Vidare framgår att det inte finns några elever på skolan med långtidsfrånvaro på skolnivå.

Resultat

Att främja närvaro

*Skollagen*¹ anger att utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. För eleverna ska det finnas personal inom elevhälsan som arbetar förebyggande och hälsofrämjande och stödjer elevernas utveckling mot målen. Enligt *Skolverkets allmänna råd*² innebär främjande insatser att skolan arbetar övergripande och förebyggande för att öka elevernas närvaro och minimera frånvaro i utbildningen. *Forskning och beprövad erfarenhet*³ pekar på att elevernas arbetsmiljö har betydelse för att motverka att frånvaro uppstår. För barn och

¹ Skollag (2010:800)

² Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

³ Se referenslista

ungdomar som lever i utsatta situationer är skolans arbete för att främja närvaro av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas skolans arbete med att organisationen, lärandemiljön samt den sociala och fysiska miljön ska stödja närvaro. Granskningen omfattar också elevernas delaktighet i arbetet. Vidare granskas elevhälsans förebyggande och hälsofrämjande arbete med att stödja elevernas närvaro.

Skolans främjande och förebyggande arbete

Skolans lokaler upplevs som mycket trivsamma. Skolan är byggd på 1980-talet och har väl tilltagna ytor. I anslutning till skolan ligger ett stort bibliotek som även nyttjas av andra skolenheter och övriga invånare i närområdet. Skolans lokaler beskrivs av eleverna som trygga och bra utformade, stora klassrum där eleverna känner sig bekväma. Det förekommer dock en del klotter på skolan som uppfattas som mindre trivsamt av eleverna. När klotter uppstår är skolan skyndsamt med att agera och ta bort det från väggar och skåp. I anslutning till skolans entré finns en fritidsgård där rastaktiviteter anordnas och skolans cafeteria är belägen. Där finns pingis- och biljardbord, musikrum och tv-skärmar. Fritidsgården besöks flitigt av eleverna och är mycket uppskattad.

Björkskataskolan profilerar sig som "möjligheternas skola" vilket innebär att de försöker stödja ungdomarnas lärande såväl på skolan som på fritiden och att man anpassar arbetsformerna till framtidens behov. Trygghet, trivsel och goda relationer är viktiga delar för att motivera eleverna och för att de ska prestera sitt bästa anser skolans rektor. Skolan arbetar förebyggande med värdegrundsarbete och tillsammans med ömsesidig respekt där olikheter tas tillvara och ses som en tillgång.

Skolan har få allmänna men tydliga trivselregler. Mobbning, kränkningar och diskriminering accepteras inte på skolan och skolan arbetar för att likabehandlingsplanen ska vara ett levande dokument, och väl förankrad bland eleverna samt de som verkar inom skolan. Björkskataskolan arbetar förebyggande och åtgärdande mot all form av diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. På skolan finns LIV-gruppen som arbetar speciellt med dessa frågor om likabehandling och lika värde. Gruppen representeras av två lärare, de samverkar även med det lokala elevhälsoteamet och träffas kontinuerligt med rektor i syfte att alla ska trivas på skolan. De nämner vikten av att eleverna känner trivsel på sin skola för att på så sätt öka möjligheterna att lyckas bra med sina studier.

Ytterligare en åtgärd som främjar elevers närvaro är att skolan har återkommande nätverksträffar där bland annat skolpsykolog, sociala myndigheten, Barn- och ungdomspsykiatri och Synq deltar. Synq står för att synkronisera, som betyder samverka att fungera tillsammans.

I de intervjuer som genomfördes i samband med granskningen framkommer att merparten av eleverna på Björkskataskolan känner sig trygga och trivs på skolan. Eleverna uppger även att de känner sig trygga med sina mentorer och att det är ett tillåtande klimat där man vända sig till den som är för tillfället tillgänglig vid frågor och funderingar. Även personalen upplever att det är en väl organiserad skola, ett bra klimat mellan lärare och elever samt eleverna emellan. Det är en lagom stor skola för att eleverna inte ska bli anonyma. Mentorerna finns tillgängliga för eleverna och har huvudansvaret för halva klassen vardera. Enligt lärare och elever är det ett mycket bra fungerande system.

På Björkskataskolan har samtliga elever från alla årskurser varje onsdag en dag där de själv får planera sin undervisning och sitt lärande, med handledning av mentorer och ämneslärare. Detta kallar skolan för "FAVO-dag" vilket står för favorit-val-onsdag. Syftet med dagen är att eleverna ska få känna sig delaktiga, ta ansvar och få inflytande över sin egen undervisning. Eleverna deltar i undervisningen i olika ämnen efter eget önskemål och behov. Eleverna ges därmed en gång i veckan möjlighet att "komma ikapp" eller fördjupa sig i ett visst ämne och de planerar själv schemat för dagen.

Vid schemaläggningen tas hänsyn till faktorer som har betydelse för att främja närvaron. På skolan har man minimerat förekomsten av håltimmar. Det förekommer men är då i form av att eleverna börjar eller slutar tidigare vissa dagar, vilket uppskattas av eleverna.

Samtliga skolor i Luleå kommun dokumenterar elevernas frånvaro i ett data-rapporteringssystem där lärare kan dokumentera frånvaro, skriva individuella utvecklingsplaner med mera, samt hålla eleverna uppdaterade med övrig information. Avsikten är att även vårdnadshavare skall ha åtkomst till systemet och kunna anmäla sjukfrånvaro för sina barn direkt. Datasystemet har funnits på skolan sedan januari år 2012 men vårdnadshavarna har först vid tiden för granskningen fått tillgång till systemet. Alla vårdnadshavare har dock inte kommit i gång med att använda det.

Rektor och lärare på skolan upplever att datasystemet har potential att bli ett mycket väl fungerande system, när det kommit igång till fullo. Men vid besöket uppgav rektor att "kommunen köpt in ett datasystem som i början upplevdes som en bil utan motor, eftersom alla delar inte fungerade från början". Exempelvis har vårdnadshavare inte fått tillgång till systemet. För lärare och rektor är det lätt att överblicka och tydligt få kännedom om hur frånvaron ser ut på

skolan, för respektive elev, och därefter göra jämförelser ämnesvis vid behov. Elevhälsan uppger att de har haft stor användning av datasystemet för att kunna göra tydliga utskrifter och färgmarkera så att vårdnadshavare till frånvarande elever lättare ska kunna se elevens frånvaromönster. I dagsläget ringer, mailar eller sms:ar varje lärare eller mentor hem till vårdnadshavarna om elever varit frånvarande och anmälan om detta saknas från hemmet.

I intervjuerna framkommer att antalet elever som kommer för sent eller uteblir helt från lektionerna varierar mellan klasserna och ämneslärare. Eleverna anser att det vanligtvis är samma elever som försover sig eller kommer sent av andra orsaker eller uteblir helt i sina respektive klasser, vilket upplevs som ett störande moment som tar viktig tid ifrån lektionerna för övriga elever i klassen.

Enligt rektor och lärare framkommer att den ströfrånvaro som förekommer på skolan är något mer vanlig i årskurs 9 jämfört med årskurs 7 och 8. Den ströfrånvaro som förekommer anser de inte vara kopplad till någon speciell lärare eller något specifikt ämne. Rektor uppger att ströfrånvaron mäts i deras system och påvisas genom kontakt med elevens vårdnadshavare samma dag. Skolan kan därmed inte fastställa något särskilt mönster och redovisar inte heller någon åtgärd för att komma tillrätta med ströfrånvaron.

Elevhälsan och rektor träffas veckovis och lyfter aktuella elevfrågor gällande bland annat frånvaro. Elevhälsans främjande arbete för att öka närvaron består i att de deltar i elevkonferenser, elevmöten och deltar i pedagogiska utredningar och upprättar åtgärdsprogram. De har även hälsosamtal med eleverna när de börjar i årskurs 7 där samtal förs kring hur eleverna upplever skolans miljö, bemötande av skolans personal och andra elever, samt om de väljer att vara hemma utan att vara sjuk. Skolan kontakter vårdnadshavare vid en elevs sjukdom respektive frånvaro. Eleverna upplever dock elevhälsan som tämligen osynlig på skolan.

Rektor uppger att alla elever har skolplikt och därför är det nolltolerans mot frånvaro. Men skolan har inget utarbetat konkret mål gällande arbetet med att främja närvaro och motverka frånvaro.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen anser att Björkskataskolan till stor del arbetar med att skapa en trygg miljö för eleverna som främjar närvaron. Skolan följer också upp elevernas närvaro och vidtar åtgärder på individnivå för att komma till rätta med frånvaron när den upptäcks. Elevhälsans kontinuerliga möten ger en bra grund för att tidigt upptäcka elever med begynnande frånvaro och kunna agera från skolans sida.

Enligt Skolverkets allmänna råd⁴ bör det främjande arbetet utgå ifrån en regelbunden granskning av den egna verksamhetens organisation och innehåll, och baseras på kunskap om de faktorer som främjar elevens lärande och utveckling. För Björkskataskolan innebär det att arbeta vidare mer utvecklingsinriktat med specifika mål gällande frånvaro och utvärdera egna insatser och resultat för att minska frånvaro.

Att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro

*Skollagen*⁵ anger att rektorn ska se till att utreda orsaken till frånvaro för elever med hög frånvaro. Rektorn ska vidare vid behov sätta in åtgärder med utgångspunkt i den genomförda utredningen samt följa upp de åtgärder som vidtagits. Enligt *Skolverkets allmänna råd*⁶ syftar utredningen till att ge en bild av orsaken till frånvaron. Lärarna bör framför allt fokusera på skolrelaterade orsaker till frånvaron, men också uppmärksamma andra orsaker. Elevhälsans utredning kan omfatta såväl skolrelaterade som andra orsaker. *Forskning och beprövad erfarenhet*⁷ pekar på att en elevs frånvaro kan bero på faktorer som är kopplade såväl till skolan som utanför skolan. För att kunna utreda och hitta fungerande lösningar för elever med hög frånvaro och komplex problematik måste det finnas en organisation för samverkan mellan skola, socialtjänst och barn- och ungdomspsykiatri. Samverkan med eleven och elevens vårdnadshavare är också av stor betydelse.

Inom bedömningsområdet granskas kvaliteten i det utredande och åtgärdande arbetet samt resultaten av insatta åtgärder på individnivå. Granskningen omfattar även skolans samverkan med elever och vårdnadshavare. Vidare granskas samarbetet mellan elevhälsans personal och lärarna samt om det finns en fungerande samverkan mellan elevhälsa, socialtjänst och hälso- och sjukvård.

Skolans utredande och åtgärdande arbete

Enligt skolans rutiner anmäls elever med strö- och hög frånvaro till rektor. När en undervisande lärare känner oro för elevens frånvaro, tas kontakt med mentor och undervisande ämneslärare därefter meddelas rektor och elevhälsoteamet blir inkopplat. Samtliga ärenden bearbetas och utreds av rektor och elev-

⁴ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁵ Skollag (2010:800)

⁶ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁷ Se referenslista

hälsoteamet. Lokalt elevhälsoråd sker veckovis på skolan där elevhälsan och rektor samverkar och aktuella elever lyfts upp till diskussion. Den första utredning som görs består av samtal med rektor, elev och vårdnadshavare. Därefter kopplas elevhälsoteamet in beroende på vad utredningen visar. Elevhälsoteamets insatser består av undervisning av speciallärare samt samtal med kurator eller skolsköterska. Eleverna kan även erbjudas att få en lugnare lärandemiljö. Enligt rektor har skolan uppföljningssamtal med elever och vårdnadshavare där de genom listor från datasystemet tydligt visar vårdnadshavarna när eleven varit frånvarande och även kan visa om frånvaron minskat för eleven. Om det av utredningen framkommer att det kan finnas andra orsaker till elevens frånvaro tas kontakt med socialtjänst eller barn och ungdomspsykiatri.

Skolan har tidigare haft problem med elever som valt att tillbringa skoltiden vid den närbutik som ligger på skolområdet. Olika åtgärder har satts in och det har skett en tydlig förbättring. De elever som tidigare vistades på den intilliggande butiken är idag i skolan.

Åtgärdsprogram upprättas för varje elev med hög frånvaro tillsammans med rektor, elev, vårdnadshavare och elevhälsoteamet. Av den dokumentation som Skolinspektionen har tagit del av visar att kartläggning, utredning och analys gjorts i samtliga åtgärdsprogram. Även kontinuerlig uppföljning sker med jämna mellanrum för att lättare kunna utvärdera insatta åtgärder och se hur situationen ser ut i dagsläget för eleven. Vid de träffar som elevhälsoteamet genomför veckovis dokumenteras detta i protokoll. Björkskataskolan har upprättat åtgärdsprogram för alla elever som har hög frånvaro.

I intervjuerna framkommer att rektor, lärare och elevhälsan anser att de har ett väl fungerande samarbete på skolan och att de lyckats bra med de elever som haft långvarig frånvaro på skolan. Björkskataskolan har tidigare haft elever som varit långvarig frånvaro, men är idag tillbaka i undervisning. Den frånvaro som förekommer på skolan utgörs av några få elever i några klasser.

Om insatta åtgärder inte leder till någon förbättring tas kontakt med socialtjänst eller barn och ungdomspsykiatri. Lärare, elevhälsan och rektor upplever att samarbetet inte fungerar fullt ut med socialtjänsten och barn och ungdomspsykiatri, de får inte tillräcklig information om vad som händer med överlämnade ärenden och ibland tar ärendena mycket lång tid. Detta upplevs som ett bekymmer särskilt från skolans sida eftersom varje timme är viktig på skolenivå, långa handläggningstider och väntetider förvärrar situationen för de frånvarande eleverna. Det har tidigare funnits ett projekt där olika myndigheter samarbetade, men enligt de intervjuade fungerade det inte fullt ut och är inte ännu avslutat. Skolan uppger dock att samarbetet med polisen fungerar bra. Polisen har varit på skolan och informerat eleverna om diverse saker.

Skolan uppger att det är lätt att komma i kontakt med vårdnadshavarna. Via skolans frånvarosystem uppmärksammar mentor direkt frånvaro och kontaktar elev och vårdnadshavare. Skolan och elevhälsan har alltid kontakt med hemmen. Det kan exempelvis vara möten hemma hos eleven om vårdnadshavare tillåter. Det förekommer även att representanter från skolan hämtar elever på morgonen. Rektor uppger att i mer komplicerade elevärenden får de stöd från socialtjänsten.

Skolinspektionens bedömning

Enligt Skolverkets allmänna råd⁸ har det visat sig att tidig upptäckt och tidiga insatser vid stor ogiltig frånvaro är framgångsfaktorer för att få tillbaka elever i undervisningen. Skolinspektionen finner att Björkskataskolan har bra och fungerande rutiner gällande rapportering av elevers frånvaro och åtgärder därefter. De åtgärdsprogram som Skolinspektionen tagit del av visar på fullständig kartläggning, utredning och analys samt uppföljning i samtliga elevärenden med hög frånvaro.

Det goda samarbetet med polisen uppmanas skolan att fortsätta med. Björkskataskolan behöver dock förbättra samarbetet med socialtjänsten och barn- och ungdomspsykiatri.

Att följa upp kvaliteten i arbetet med att främja närvaro och åtgärda frånvaro

Skollagen⁹ anger att rektorn systematiskt och kontinuerligt ska planera, följa upp och utveckla utbildningen med inriktningen mot de mål som finns för utbildningen. Enligt Skolverkets allmänna råd¹⁰ bör skolans analys av frånvaron utgöra underlag för rektorns kvalitetsarbete. Forskning och beprövad erfarenhet¹¹ pekar på att ett systematiskt arbete med insamling av frånvarostatistik, analys och åtgärder för tidig upptäckt av elevers frånvaro har betydelse för att öka närvaron.

Inom bedömningsområdet granskas skolans kvalitetsarbete med fokus på att främja närvaro och åtgärda frånvaro. Granskningen omfattar skolans uppföljning av frånvaro, analyser och utvecklingsbehov.

⁸ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

⁹ Skollag (2010:800)

¹⁰ Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

¹¹ Se referenslista

Skolans kvalitetsarbete

Björkskataskolan har vid tiden för granskningen påbörjat användningen av ett nytt datarapporteringssystem, där all frånvaro registreras och förhoppningarna är från skolans sida goda att det ska vara ett fullt fungerande och funktionellt system. Någon utvärdering av det nya systemet har således inte hunnit genomföras.

Skolan redovisar inte i sitt kvalitetsarbete resultatet av insatta åtgärder för elever med hög frånvaro på skolnivå. Skolan redovisar därmed inte heller något resultat om att frånvaron har minskat till följd av insatta åtgärder i sitt kvalitetsarbete. Vidare saknas uppgifter om att ströfrånvaron skulle ha minskat sedan skolan började med att datarapportera frånvaron till vårdnadshavare.

Skolan har inte utvärderat elevernas och vårdnadshavarnas delaktighet i det utvärderande arbetet gällande frånvaro, exempelvis genom elevråd eller föräldramöten. Någon utvärdering av samarbetet med elevhälsa och lärare har inte genomförts på skolan. Inte heller någon utvärdering med andra myndigheter.

Skolan har rapporterat elever med hög frånvaro till huvudmannen, något annat resultat av skolfrånvaro och utvärdering av insatta åtgärder har inte rapporterats till huvudmannen. Huvudmannen begär inte heller in någon kontinuerlig redovisning eller utvärdering av hur frånvaron ser ut i kommunens skolor, eller av skolans arbete för att minska frånvaron.

Skolinspektionens bedömning

Skolinspektionen anser att kvalitetsarbetet behöver förbättras så att det omfattar skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete samt resultatet av detta arbete. Skolan behöver också utvärdera hur samarbetet fungerar mellan skolan och elevernas vårdnadshavare samt elevernas delaktighet.

Enligt Skolverkets allmänna råd¹², är det viktigt att rektorn har en samlad bild av frånvaron för att kunna göra en analys av skolans arbete med frånvaro. Rektor på Björkskataskolan har en bild av hur frånvaron på skolan ser ut. Det framgår att skolan måste vidta åtgärder för att i det systematiska kvalitetsarbetet kunna göra utvärderingar och analyser av sitt eget arbete gällande frånvaro. Vidare framgår att skolan behöver utvärdera och analysera hur samarbetet mellan elevhälsan och lärare fungerar samt klarlägga vad som behöver förbättras med övriga myndigheter för att uppnå ett än mer väl fungerande system.

¹² Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan.*

Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med granskningen är att bidra till att skolor och huvudmän i större utsträckning vidtar ändamålsenliga åtgärder för att elever ska fullfölja sin utbildning och därmed att barns rätt till utbildning bättre tillgodoses. Därtill kan granskningen bidra till att tydliggöra olika kvaliteter i arbetet med att elever ska fullfölja sin utbildning. För de huvudmän och skolor som granskas förväntas granskningen mer omedelbart leda till att:

- Huvudmannen uppmärksammas på det ansvar den har för att säkerställa alla elevers rätt till utbildning.
- Skolans arbete med att främja närvaro och åtgärda frånvaro förbättras.

Granskningen omfattar grundskolans årskurser 6–9 och utgår från följande frågeställning:

Genomförs utredningar och vidtas tidiga åtgärder av sådan kvalitet att eleverna kan genomföra sin utbildning?

Fokus i granskningen är huvudmannens och skolans främjande, utredande och åtgärdande arbete.

Metod och material

För att få en så god bild som möjligt av hur skolan arbetar med granskningens frågeställningar har intervjuer genomförts på såväl skol- som huvudmannanivå. Då projektets frågeställningar innebär att komplexa frågor ska besvaras har intervjuer valts som central informationskälla. Utöver intervjuer har granskningen utgått från dokument.

Intervjuer har genomförts med företrädare för kommunen, huvudmän för fristående skolor, rektorer, elevhälsopersonal, lärare och elever. Intervjuer med elever har huvudsakligen gett information om skolans främjande och förebyggande arbete. Övriga intervjuer har utöver dessa områden gett information om skolans utredande och åtgärdande arbete samt kvalitetsarbetet.

Inför granskningsbesöken har dokument samlats in från både skolor och huvudmän. Insamlade dokument, bl.a. åtgärdsprogram samt kommunens och skolornas redogörelser för arbetet med elever med hög frånvaro, har gett information till granskningen. Dokumenten har även utgjort underlag för fördjupande frågor vid intervjuerna.

Referenslista

Urval av centrala referenser

Fostvedt U., Nilsson Å och Pettersson A. (2011). *Gr Dropouts, kartläggningsrapport* http://grdropouts.se/sites/default/files/kartlaggningsrapport_DO.pdf

Jönsson, Annelis (1990). *Skolk – en forskningsresumé*. Skolöverstyrelsen. Metarapport nummer 1.

Skolinspektionen (2009). *Varannan i mål*. Rapport 2009:1.

Skolinspektionen (2011). *Skolpliktsbevakning 40–2010:268*.

Skollagen (2012:800). 2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, 3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen, 4 kap. Kvalitet och inflytande, 5 kap. Trygghet och studiero 7 kap. Skolplikt och rätt till utbildning.

Skolverket (2012). *Skolverkets allmänna råd. Arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan*.

Skolverket (2008). *Rätten till utbildning. Om elever som inte går i skolan*. Rapport 309.

Skolverket (2010). *Skolfrånvaro och vägen tillbaka. Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv*. Rapport 341.

Statens offentliga utredningar 2010:64 (2010). *Se de tidiga tecknen – forskare reflekterar över sju berättelser från förskola och skola*. Delbetänkande av Utredningen om översyn av skolans arbete med utsatta barn.

Sveriges kommuner och landsting (2012). *Barnen i fokus. Exempel på förutsättningar för ett framgångsrikt stöd till barn och unga*.